

Parshat Miketz - Chanuka The Centrality of the Home

Simon Wolf

The Gemara in Shabbat discusses the optimal placement of the Chanukia in order to accomplish the Mitzva of lighting the Chanuka candles. "Rabba said: It is a mitzva to place the Chanukia within the handbreadth (טפ) adjacent to the entrance. And on which side, does he place it? Rav Acha, son of Rava, said: On the right side of the entrance. Rav Shmuel from Difti said: On the left. And the Halacha is to place it on the left so that the Chanukia will be on the left and the Mezuzah on the right."¹ Rashi explains the need to place it within a handbreadth (טפ) of the doorway "since if he distances more than a handbreadth away from the doorway, it will not be clear that the owner of the house placed it there."² Rav Acha's view that the Chanukia should be placed on the right side of the entranceway is based on a commonly found reasoning within Chazal that one tends to lead with their right foot and favor their right side whenever it comes to choices of direction. Given that publicizing the miracle of Chanuka is an integral part of and maybe even the raison d'être of the kindling of the Chanuka candles, therefore, it would make eminent sense to place the Chanukia on the right side in order to maximize the viewership and publicity engendered through the lighting of the Chanukia. Rav Shmuel's counter argument is that we would rather have one light the candles on the left-side of the doorway, foregoing some publicity in favor of having the individual surrounded by Mitzvot, the Mezuzah on the right-side of the doorway and the Chanukia on the left.

The Sfat Emet points out that we have a mitigating principle to Rav Shmuel's reasoning that would advocate in favor of placing the Chanukia on the right-side of the doorway and that is "since we already have accomplished one Mitzva with it, let one fulfill an additional Mitzva with it (ואיל ואיתעביד בה חדא מצוה - ליתעביד בה מצוה אחרינא)."³ As an example, the Gemara relates that Rav Ami and Rav Asi would utilize the bread that had been set aside for the Eiruv Chatzeirot they had joined as their Lechem Mishne at their Shabbat meal.⁴ This would suggest favoring the right side of the doorway for placement of the Chanukia since it already had been used for the Mitzva of Mezuzah. In order to explain why this reasoning is not

invoked here, the Sfat Emet narrows the scope of the principle to a case where the object used in the performance of the first Mitzva has already accomplished its task and now is available to be utilized for another Mitzva. On the other hand, in a situation where the first Mitzva is ongoing then it would be inappropriate to employ the object in the fulfillment of another Mitzva since it would then violate the directive that one may "not make Mitzvot into bundles and bundles (אין עושין מצות חבילות חבילות)."⁵ Rashi explains the reason we don't "bundle" Mitzvot is because it then appears as if the commandments are a burden that the individual is bearing and that he is trying to discharge his obligation ("unload the burden") as quickly as possible rather than cherishing and enjoying the Mitzva.⁶ Tosafot offers an alternative reason which is that we want the individual to be able to give their undivided attention to each Mitzva.⁷ According to Rashi's view, it is more understandable why one would not place the Chanukia in a position which is in "competition" with the ongoing Mitzva of Mezuzah, but Tosafot's reasoning would seem to be inapplicable in this case since the passive Mitzva of Mezuzah should not detract from one's ability to focus on the Mitzva of lighting the Chanukia. If that is the case, it would point to there seemingly being a more fundamental reason for the Chanukia's placement on the left-side of the doorway.

The Gemara concludes that the normative practice is according to the view of Rav Shmuel and therefore the Shulchan Aruch codifies the Halacha that one should place the Chanukia within a handbreadth of the doorway on the left side opposite the Mezuzah which is found on the right side.⁸ The Mishna Berura clarifies that this is only the preferred practice, but if one were to place it on the right side, they would discharge their obligation because with regards to all Mitzvot we favor the right (over the left) and it provides more publicity since people naturally gravitate towards the right.⁹ Interestingly, the Rema notes that even though the practice today is to light indoors, where seemingly the preference for placement adjacent to the doorway would be moot, nevertheless, the common custom is to place the Chanukia proximate to the door on the inside of the house opposite the Mezuzah.¹⁰ This again would indicate that there seems to be a more intrinsic reason for the placement of the Chanukia abutting the door and across from the Mezuzah. The Mishna Berura

¹ אמר רבה: נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח. והיא מנח ליה? רב אחא בריה דרבא אמר: מימין, רב שמאלא מפתי אמר: משמאל. והילכתא - משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. (שבת כב.)

² מצוה להניחה - בחצר או ברשות הרבים בטפח הסמוך לפתח, שאם ירחיקנו להלן מן הפתח - אינו ניכר שבעל הבית הניחו שם. (רש"י שם) || בטפח הסמוך לפתח. אבל להרחיקה יותר מטפח לא, דלא מוכחא מילתא שהיא שלו, דאין היכר בדבר שבעל הבית הניחה שם לפירסום הנס: (ריב"ן שם)

³ שם בגמ' כדי שתהא מזוזה בימין ולי"ח בשמאל ואף על גב דמציונו ג"כ להיפוך דהואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא כדאי לקמן (ק"י) "יל דהיינו דוקא כשכבר עשו המצוה הראשונה אבל כ"ז שהמצוה עדיין נעשית בו אדרבה אין עושין מצות חבילות והכא כ"ז שהמזוזה בו נעשית המצוה: (שפת אמת שבת כב.)

⁴ רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא - שרו עליוהי, אמר: הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה - ליתעביד בה מצוה אחרינא. (שבת ק"ז:)

⁵ והא אין עושין מצות חבילות חבילות! דתנן: אין משקין שתי סטות כאחת, ואין מטהרין שני מצורעין כאחת, ואין רוצעין שני עבדים כאחת, ואין עורפין שתי עגלות כאחת, לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות! אמר אביי, ואיתמא רב כהנא, לא קשיא: כאן בכהן אחד, כאן בשני כהנים. (סוטה ה.)

⁶ חבילות חבילות - שנראה כמו שהיו עליו למשאו וממהר לפרק משאו. (רש"י סוטה ה.)

⁷ לפי שאין מערבין שמחה בשמחה - גזירת הכתוב כדדריש לקמן מקרא דשלמה ובירושלמי דריש מדכתיב מלא שבוע זאת וטעם נראה קצת דכמו שאין עושין מצות חבילות דבעין שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה וכן שמחה בשמחה יהיה לבו פנוי בשמחה. (תוד"ה לפי שאין מועד קטן ח:)

⁸ בפתח, מניחו מימין: (לה) ואם הניחו בדלת עצמו, יניחו (לו) n [ט] < מצוה של כניסה לצד שמאל. (שו"ע או"ח תרע"א, ז.)

⁹ כדי שתהא וכו' - ויהיה מסובב במצות מיהו בדיעבד אם הניח נר חנוכה מימין יצא: ואם אין וכו' מימין - דכל מידי דמצוה [לח] ימין עדיף ועוד דאיכא פרסומי ניסא טפי שהכל פונין לצד ימין: (משנ"ב תרע"א ס"ק לג-לד)

¹⁰ הגה: ומיהו בזמן הזה, שכולנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני ר"ה כלל, אין לחוש כל כך כמו אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח: * (לז) ומ"מ המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימינו, (לח) ואין לשנות אלא"כ רבים בני הבית שעדיף יותר להדליק בחד אחד במקום מיוחד מלערב בחד אחד ואין היכר כמה נרות מדליקין; ומ"מ יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה, כי אז לא יהיה היכר כלל; ואף כי אין היכר רק לבני הבית, מ"מ היכר קצת מיהא בעי. (רמ"א או"ח תרע"א, ז.)

qualifies this Rema by stating that if more publicity would be created when lighting indoors by placing the Chanukia in the window and no danger would result from lighting in public view then that would be the preferred location to light.¹¹ The Shulchan Aruch concludes that in the Beit Knesset one should place the Chanukia along the southern wall similar to its placement in the Mishkan and the Beit HaMikdash.¹²

From this Halacha, one would conclude that the house plays a central role in the Mitzva of lighting Chanuka candles since the doorway to the house is the preferable location for the Chanukia. That is why the Gemara formulates the basic directive to light the Chanukia as "the Mitzva of Chanuka is a candle for an individual and his household (נר איש וביתו)."¹³ One candle suffices for the entire house and according to the practice of the Sefardim that remains true even for those that engage in the most meticulous performance of the Mitzva (והמהדרין מן המהדרין); the head of the household kindles a single Chanukia for the entire house with the candles numbering the day of Chanuka.¹⁴ The most compelling way to explain this phenomenon would be to find that this was a response to the edicts of Antiochus and the Greco-Syrians. The Book of Maccabees mentions among the evil decrees of Antiochus, the outlawing of temple and monotheistic worship, a restriction against observing the Shabbat and festivals and a directive against circumcision.¹⁵ It also relates that on the fifteenth of Kislev, they setup idols and altars throughout the cities of Yehuda and "they burnt incense at the doors of their houses and in the streets..."¹⁶ It could possibly be that after the victories of the Maccabees and a return to normal religious life, the impetus for the Chanukia to be at the doorway and facing publicly into the street was a religious response to idolatrous practices that were conducted at the door and in the streets. In the times of the Greeks, that was an indication of fealty to the Hellenistic lifestyle and religious practice (burning incense at the doors of their houses) and in the new era of religious renewal, the placement of the Chanukia in the doorway was a declaration of loyalty to God. While this explanation is very plausible, it still does not address the necessity to place the Chanukia on the left-side opposite the Mezuzah.

In the She'iltot D'Rav Achai Gaon when he quotes this practice of placing the Chanukia opposite the Mezuzah as stated by the Gemara, he states the reason being so that one should be surrounded by Mitzvot; "the head

of the household entering the house in his Tzitzit, the candles of Chanuka on his left and the Mezuzah on his right."¹⁷ If one were to take a step back for a moment and think about a circumstance where someone donning a holy garment walks between two holy objects, one of which is the Chanukia, what would that bring to mind? It likely would conjure up images of the Mishkan or Beit HaMikdash. Recalling that the placement of the Menora in the Mishkan is delineated by its being opposite the Shulchan.¹⁸ In addition, the Shulchan is found in the north and the Menora is placed in the south. Given that the Mishkan is facing west, that would mean that the Menora was on one's left and the Shulchan was on one's right when entering the Heichal. It would also be the way that a Kohen approaching the Kodosh HaKodashim would pass (between the two) on their way to the Holy of Holies where the Aron was situated.

Putting this all together, it would imply that the positioning of the Chanukia is mimicking its placement in the Mishkan (the same way that in the Beit Knesset, the Chanukia is placed on the southern wall to replicate its position in the Mishkan). That would mean that the Mezuzah is similar to the Shulchan found on the right side and represents God's presence in the physical world (see Succot – A Temporary Permanence) and the acknowledgement that one's sustenance and security come from God alone. In addition the Chanukia on the left side is akin to the Menora which represents the spiritual world – Torah and Mitzvot, exactly what the Greek's were trying to snuff out. Most importantly, the parallel would imply that the home is the inner sanctum and corresponds to the Holy of Holies where the Ark of the Covenant is found. This is a profound message as to the importance of the home in religious life and the worshipping of God. The Mezuzah and Chanukia declare our loyalties and priorities to the outside world, but their value can only be measured by how they influence what transpires in the inner sanctum, the privacy of our homes. God's presence and our intimate relationship with Him that can project outwards and secure our children's future is all dependent on the home – the mini-temple. The placement of the Chanukia reminds us that the threshold surrounded by the Mezuzah and Chanukia is the filter and value system which allows us to build homes of holiness and to continue to bring light to the world outside.

Shabbat Shalom, Chodesh Tov & Chanuka Sameach

¹¹ ומ"מ המנהג וכו' - כדי שיכנס בין שתי מצות: ואין לשנות - ומ"מ אם יש לו חלון הסמוך לר"ה נכון יותר שיניחנו שם כדי שיהיה היכר לבני ר"ה ויתפרסם הנס אם לא במקום דשכיחא הזיקא ע"ד: (משנ"ב תרע"א ס"ק לז-לח)
¹² ובבה"כ מניחו בכותל דרום (הגה: בדרום כנרות המנורה, ומסדרן ממזרח למערב) (ת"ה ס' ק"ד ב"י) (שו"ע או"ח תרע"א, ז)
¹³ תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. (שבת כא)
¹⁴ כמה נרות מדליק; בלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבבילי האחרון יהיו שמונה, ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר. (שו"ע או"ח תרע"א, ב)
¹⁵ וישלח המלך ספרים ביד הרצים אל ירושלים ולכל ערי יהודה, ויצווה ללכת בדרכי גויי הארץ. לבלתי הקריב עוד עולה ומנחה בקודש, ולבלתי הסך נסך לה, ולהפר את השבתות ואת המועדים. לחלל את המקדש ואת הכוהנים, ולהקים במות ובתים לאילילים, ולהקריב בשר חזיר וכל בהמה טמאה. ויצווה לבלתי המול להם כל זכר,

www.swdaf.com

ולשקץ את נפשותם בכל דבר פיגול, להעבירם מחוקות אלוקים ולשנות את דרכם. וכל איש אשר ימרה את פי המלך - מות יומת. (ספר המכבים א,א,מה-מט)
¹⁶ ויהי בשנת מאה וארבעים וחמש, בחמשה עשר יום לחודש כסלו, ויקומו שיקוץ משומם על מזבח ה', ויבנו במות בכל ערי יהודה מסבין. ויצבחו ויקטרו בחוצות העיר ולפני פתחי ביתם, ויקרעו את ספרי תורת ה' לקרעים, וישרפו אותם באש. וכל אשר נמצא אתו ספר ברית ה', וכל השומר את פי ה', הינו לפי חרב כאשר ציוה המלך. כמשפט הזה עשו לבני ישראל מדי חודש בחודשו בהיקבץ העם אל הערים. (ספר המכבים א,א,ב-ג)
¹⁷ ומצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח והיא מנח ליה פליגו בה רב אדא בריה דרבא ורבי ירמיה מדפתי חד אמר מימין וחד אמר משמאל מאן דאמר מימין קא סבר כי היכי דלהוי תרתי מצוותא בחד דוכתא נר חנוכה ומזוזה ומאן דאמר משמאל קא סבר כי היכי דלהוי מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית בטלית מצוויצת ביניהן (שאליות דרב אחאי פרשת וישלח שאלותא כו)
¹⁸ ושמרת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנורה נכח השלחן על צלע המשכן ותימנה והשלחן נתן על צלע צפון: (שמות כו, לה)